

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра менеджменту та публічного врядування

07-06-40М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Основи публічного адміністрування»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою
«Публічне управління та адміністрування»
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 5
від 14 листопада 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи публічного адміністрування» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Мартинюк Г. Ф. – Рівне : НУВГП, 2021. – 24 с.

Укладач: Мартинюк Г. Ф., к.п.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування.

Відповідальний за випуск: Тихончук Л. Х., д.держ. упр. проф., в.о. завідувача кафедри менеджменту та публічного врядування.

Керівник ОП: Антонова С. Є., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного врядування

© Г. Ф. Мартинюк, 2023
© НУВГП, 2023

ЗМІСТ

	Стор.
1. Мета і завдання виконання практичних завдань.....	4
2. Тематика практичних занять.....	8
3. Методи навчання.....	17
4. Оцінювання знань студентів.....	18
5. Розподіл балів за формами контролю.....	19
6. Список рекомендованої літератури.....	20

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Матеріал, засвоєний студентами у процесі виконання практичних завдань та самостійного вивчення, виноситься на підсумковий контроль, поряд з матеріалом, який опрацьовувався при проведенні лекційних занять.

Основи публічного адміністрування – дисципліна, що формує у бакалаврів знання щодо функціонування роботи публічних адміністраторів на найвищому державному управлінському рівні. Дозволяє оволодіти новими теоретичними знаннями з питань публічного адміністрування й набути практичні вміння й навички щодо застосування законів, принципів, методів, технологій та процедур в управлінні суб'єктами публічної сфери; формування компетенцій, необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень керівника (фахівця) суб'єкта публічного адміністрування, в тому числі для органів державної влади і місцевого самоврядування, застосування механізмів взаємодії публічної влади та волонтерства.

Предметом вивчення цієї дисципліни є процес досягнення національних цілей та інтересів через організацію діяльності суб'єктів публічної сфери, у тому числі законодавчих, виконавчих і судових, органів місцевого самоврядування.

Метою вивчення дисципліни є ознайомлення із сучасною системою публічного адміністрування й формування перспектив розвитку органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в умовах сьогодення.

Основні завдання, які повинні бути виконані у процесі викладання дисципліни: - узагальнення теоретичних засаду сфері публічного адміністрування; -

визначення суті, законів, принципів і механізмів публічного адміністрування у розвитку суспільства; - опанування основами методології, технологіями та процедурами публічного адміністрування об'єктів публічної сфери; - оволодіння методами формування, моніторингу та контролю управлінських рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях, а також на рівні суб'єктів публічної сфери, з позицій загальноцивілізаційних цінностей, світового досвіду та осмислення наукових здобутків; - набуття навичок розроблення та впровадження заходів із забезпечення результативної та ефективної діяльності суб'єктів публічної сфери.

Вивчення навчальної дисципліни надає здобувачам вищої освіти компетентностей щодо:

ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ФК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

ФК 2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

ФК 7. Здатність розробляти тактичні та оперативні плани

управлінської діяльності.

ФК8. Здатність готувати проекти управлінських рішень та їх впроваджувати.

ФК9. Здатність впроваджувати інноваційні технології.

ФК10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

ФК11. Здатність у складі робочої групи проводити прикладні дослідження в сфері публічного управління та адміністрування.

ФК12. Здатність розробляти та реалізовувати заходи щодо впровадження оптимальних форм і методів діяльності органів публічного адміністрування, враховуючи антикризові механізми розвитку громадянського суспільства.

ФК14. Здатність досліджувати та розв'язувати складні проблеми управлінської діяльності, використовувати та впроваджувати нові підходи до публічного управління з врахуванням євроінтеграційних завдань з метою підвищення його ефективності в різних сферах, секторах.

ФК16. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти вивчаючи дану дисципліну є:

ПРН1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

ПРН4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

ПРН5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у

сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН6. Знати та застосовувати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН8. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень, в т.ч. при виникненні конфліктних ситуацій.

ПРН11. Уміти відшукувати та узагальнювати інформацію, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПРН12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

ПРН14. Уміти коригувати діяльність у випадку зміни вихідних умов.

ПРН16. Використовувати дані статистичної звітності, обліку та спеціальних досліджень у професійній діяльності.

ПРН17. Уміння використовувати іноземний досвід міжнародної міжрегіональної співпраці та реалізовувати євроінтеграційні завдання в публічному управлінні та адмініструванні.

ПРН18. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних, екологічних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

ПРН19. Знати особливості реалізації управлінських функцій, використовувати системні знання про механізми, методи та інструменти публічного управління в різних сферах.

ПРН20. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ публічної служби, основ та концепції розвитку цифрових комунікацій, в т.ч. у форматі «смарт-сіті».

ПРН21. Доводити необхідність вирішення актуальних питань щодо організації і діяльності органів публічної (державної та публічно-самоврядної) влади, взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, здійснення правоохоронної та правозахисної діяльності, з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних інтересів.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет і методологічна основа публічного адміністрування

Мета: знати сутність і теоретико-методологічні засади основ публічного адміністрування, взаємозв'язок з іншими навчальними дисциплінами; уміти визначати основні завдання публічного адміністрування на сучасному етапі.

Питання для обговорення:

1. Поясніть сутність понять: «публічне адміністрування» і «державне управління».
2. Основи публічного адміністрування як предмет наукових досліджень.
3. Завдання і принципи основ публічного адміністрування.
4. Функції, форми і методи основ публічного адміністрування.
5. Формування та розвиток системи публічного адміністрування України.
6. Яке значення курсу в підготовці фахівців з публічного управління та адміністрування.

7. Взаємозв'язок курсу з іншими навчальними дисциплінами.

Тема 2. Основні теорії управління суспільством та державою

Мета: знати основні теорії та школи управління суспільством і країною; уміти визначати етапи історичного розвитку теорій та шкіл управління державою.

Питання для обговорення:

1. Системні характеристики публічного адміністрування.
2. Особливості застосування системного підходу, теорії соціальної самоорганізації у публічному адмініструванні.
3. Професійна підготовка державно-управлінських кадрів у контексті сучасних тенденцій.
4. Теорія соціальних мереж і можливості її застосування у публічному адмініструванні.
5. Назвіть основні теорії та школи управління суспільством і країною.
6. Визначте етапи історичного розвитку теорії та школи управління суспільством.
7. Особливості закордонного досвіду управління державою і суспільством.
8. Охарактеризуйте публічне управління в контексті неокласичної теорії.

Тема 3. Публічна сфера – єдність економічної, соціальної та політичної сфер

Мета: знати особливості поведінки людей в економічній та політичній сферах; уміти розрізняти публічну сферу і публічну політику.

Питання для обговорення:

1. Соціальна сфера: публічне адміністрування та людина; публічне адміністрування та колектив; публічне адміністрування та суспільство.
2. Влада як основний засіб публічного адміністрування.
3. Публічна сфера – єдність економічної, соціальної та політичної сфер.
4. Атрибутивні та функціональні особливості публічної сфери в Україні.
5. Функції публічної сфери.
6. Специфіка поведінки людей в економічній та політичній сферах.
7. Дія ринкових принципів у політичній сфері.
8. Взаємозв'язок публічної сфери і публічної політики.
9. Публічне адміністрування та суспільство.

Тема 4. Громадянське суспільство як суб'єкт формування завдань публічного адміністрування

Мета: знати основні характеристики громадянського суспільства; уміти визначати місце і функції громадських організацій у публічному адмініструванні.

Питання для обговорення:

1. Визначте основні характеристики громадянського суспільства.

2. Громадянське суспільство як сфера формування єдиного комплексу цінностей та відносин.
3. Місце і значення громадських організацій у публічному адмініструванні.
4. Охарактеризуйте організаційну структуру публічного органу.
5. Завдання соціальної політики держави в умовах ринкової економіки.
6. Функції держави і суспільства в здійсненні соціальної політики.
7. Держава в системі суб'єктів соціальної політики.
8. Організаційно-правове забезпечення реалізації соціальної політики.
9. Перелік основних соціальних прав і свобод людини в міжнародних нормативно-правових документах.

Тема 5. Публічне адміністрування та влада

Мета: знати механізм взаємодії влади та публічного адміністрування; уміти визначати склад законодавчої, виконавчої та судової влади.

Питання для обговорення:

1. Публічне адміністрування та влада.
2. Механізм взаємодії влади та публічного адміністрування.
3. Публічне адміністрування та муніципальна публічна влада.
4. Структура органів публічної влади на центральному, регіональному і локальному рівнях.

5. Механізм взаємодії влади та публічного адміністрування.
6. Взаємозв'язок і взаємозалежність політичної та економічної влади.
7. Сучасний досвід організації публічної влади у зарубіжних країнах.
8. Конституційні засади співвідношення законодавчої та виконавчої гілок державної влади в Україні.

Тема 6. Закони та принципи публічного адміністрування

Мета: знати основні закони публічного адміністрування. Ознайомитися з методологічними принципами публічного адміністрування.

Питання для обговорення:

1. Загальний закон соціального управління – залежність управляючого впливу від стану системи та зовнішнього середовища.
2. Закон необхідності посилення регулювання та управління суспільними процесами.
3. Закон розмежування центрів влади та управління. Закон централізації та децентралізації влади.
4. Закон системності організації та саморозвитку системи публічного адміністрування.

Тема 7. Організація публічного адміністрування

Мета: знати механізми, органи, методи та стилі публічного адміністрування. Виявити найкращі форми правління.

Питання для обговорення:

1. Цінності та «дерево цілей» публічного адміністрування.
2. Нові тенденції в системі публічного адміністрування.
3. Механізми, органи, методи та стилі публічного адміністрування.
4. Проблеми вибору найкращої форми правління.
5. Методи публічного адміністрування.
6. Застосування демократичних методів.
7. Стиль публічного адміністрування.

Тема 8. Основні засади публічного адміністрування в соціальній сфері

Мета: знати основні підходи до соціальної політики; поглибити знання з публічного адміністрування у сфері науки, культури та мистецтва.

Питання для обговорення:

1. Формування підходів до соціальної політики.
2. Держава як гарант соціальної спрямованості ринкової економіки.
3. Публічне адміністрування в забезпеченні населення суспільними благами.
4. Основні види соціальної допомоги держави.
5. Зростання ролі позаекономічних факторів.
6. Публічне адміністрування у сфері науки, культури та мистецтва.
7. Забезпечення державою соціальної безпеки людини, громадянина та населення.
8. Забезпечення державою безпеки прав і інтересів споживачів.
9. Принципи оцінки ефективності соціальної політики.

Тема 9. Основні засади публічного адміністрування в економічній сфері

Мета: ознайомитися з основним напрямками формування сучасної економічної системи; виокремити механізми взаємодії суспільства та економіки.

Питання для обговорення:

1. Основні напрями формування та розвитку сучасної економічної системи.
2. Основні ознаки ринкової соціально орієнтованої економіки. Основні напрями державного регулювання економікою.
3. Етапи формування та еволюції публічного адміністрування в сфері економіки.
4. Держава як гарант забезпечення умов для підприємницької діяльності.
5. Нові тенденції у взаємовідносинах суспільства та бізнесу. Управління власністю в умовах демократичної, правової держави.
6. Антимонопольна діяльність.
7. Забезпечення цивілізованих засад конкуренції.
8. Механізми взаємодії суспільства та економіки.

Тема 10. Корпоративна влада та публічне адміністрування в об'єднаннях громадян

Мета: знати основні засади управління в добровільних та господарських об'єднаннях.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види добровільних об'єднань.
2. Загальні принципи управління в добровільних об'єднаннях.

3. Управління в громадських об'єднаннях.
4. Управління в суспільно-господарських об'єднаннях.
5. Управління в господарських товариствах, що мають на меті отримання прибутку.
6. Управління в неприбуткових об'єднаннях.

Тема 11. Результативність та ефективність публічного адміністрування

Мета: знати фактори ефективності та результативності публічного адміністрування. Визначати їх критерії. Уміти вимірювати продуктивність, результативність і ефективність публічного адміністрування.

Питання для обговорення:

1. Поняття результативності та ефективності публічного адміністрування.
2. Фактори результативності та ефективності публічного адміністрування.
3. Вимір продуктивності, результативності та ефективності публічного адміністрування.
4. Критерії результативності і ефективності.
5. Фактори підвищення ефективності публічного адміністрування.
6. Контрактна система та неокорпоративізм.

Тема 12. Місцеве самоврядування як елемент публічного адміністрування

Мета: знати систему органів місцевого самоврядування; ознайомитися з повноваженнями виконавчих органів сільських, селищних рад, та їх роботою під час воєнного стану.

Питання для обговорення:

1. Система місцевого самоврядування в Україні.
2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних та міських рад.
3. Органи самоорганізації населення та їх повноваження.
4. Функції місцевого самоврядування.
5. Виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам органами державної влади та місцевого самоврядування.
6. Територіальні громади під час воєнного стану

Тема 13. Антикорупційна діяльність в сфері публічного адміністрування

Мета: знати нормативно-правову базу антикорупційної діяльності. Ознайомитися з чинниками запобігання проявам корупції.

Питання для обговорення:

1. Поняття корупції та корупційних дій.
2. Нормативно-правова база антикорупційної діяльності. Зони «підвищеного» ризику проявів корупції.
3. Політичні чинники запобігання проявам корупції. Нормативно-правові чинники запобігання проявам корупції. Організаційні чинники запобігання проявам корупції. Економічні чинники запобігання проявам корупції.
4. Кадрові чинники запобігання проявам корупції.
5. Морально-психологічні чинники запобігання проявам корупції

Тема 14. Відповідальність у публічному адмініструванні

Мета: знати поняття правопорушення та відповідальності; уміти визначати конституційні основи забезпечення законності та дисципліни в публічному адмініструванні.

Питання для обговорення:

1. Конституційні основи забезпечення законності та дисципліни в публічному адмініструванні.
2. Відповідальність недержавних організацій, органів і осіб, які не перебувають на державній службі чи службі в органах місцевого самоврядування, за правопорушення у сфері публічного адміністрування.
3. Правопорушення та відповідальність при здійсненні міжнародної публічної діяльності.
4. Контроль з боку місцевих органів виконавчої влади.
5. Нагляд прокуратури як спосіб забезпечення законності у публічному адмініструванні.

3. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни використовуються методи: аналітичний, дослідницький, проблемно-пошуковий, дискусія, ситуативні задачі, презентація, *навчальна дискусія, дебати.*

Технології викладання: тренінги, рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, обговорення, презентації, міні-лекції, ситуаційні дослідження, навчання на основі досвіду та інші.

4. Оцінювання знань студентів

Оцінювання завдань поточного контролю проводиться з розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є аналіз усних відповідей, виконання практичних задач, тестування, перевірка письмових завдань.

Оцінювання виконаних завдань, у тому числі творчого характеру, здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні; 60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані; 80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру; 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Шкала оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий контроль		Сума	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2												
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	M1	M2	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14				
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	20	20		

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90–100	відмінно
82–89	добре
74–81	
64–73	задовільно
60–63	
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Рекомендована література

Основна

1. Особливості публічного управління та адміністрування : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко та ін. К. : Вид-во Ліра-К, 2016. 256 с.
2. Вступ до публічного адміністрування : навчальний посібник / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 382 с.
3. Гринь Д. В. Інструменти удосконалення взаємодії між органами публічної влади та громадянами. *Інвестиції: практика та досвід.* № 10. 2021. DOI: 10.32702/23066814.2021.10.137. URL: www.investplan.com.ua/pdf/10_2021/22.pdf.
4. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний : навчальний посібник. Х. : ХНАУ, 2018. 278 с.
5. Основи публічного адміністрування: навчально-методичний посібник / уклад.: Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун, О. М. Соловійова та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. 79 с.
6. Основи публічного адміністрування : навчально-методичний посібник / уклад.: Н. П. Матюхіна та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. 79 с. URL: <https://cryspos.ru/gosudarstvennoe-i-municipalnoe-upravlenie/nagaiev-v-m-publichne-administruvannja>
7. Публічне адміністрування в Україні : навч. посібник / В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова, Н. В. Фоміцька та ін.; за заг. ред. В. В. Корженка, Н. М. Мельтюхової. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. 305 с.
8. Токар М. Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин : монографія / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. 412 с.

9. Ястремська О. М. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.

Допоміжна

10. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія: І. О. Дегтярьова, В. С. Куйбіда, П. М. Петровський та ін., уклад. Т. О. Мельник. Т. 1. К. : ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 213 с.

11. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Інформаційна безпека. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 11. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1528> (дата звернення: 11.03.2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.11.36.

12. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Сучасний стан децентралізаційних процесів в Україні. Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. *Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад*: мат-ли I Міжнар. наук.-метод. конф. Рівне : Волин. обереги, 2018. 233 с. С. 18–20.

13. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Дослідження сприйняття корупції в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 1 URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?n=1&y=2022>. DOI: 10.32702/2307-2156-2022.1.34

14. Мартинюк, Г. Ф. Зарубіжний досвід організації підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: проблеми імплементації в Україні. *Стратегія і тактика державного управління: збірник наукових праць*. Вип. 3-4. Рівне. 2019. С. 45–53.

15. Методичні вказівки до виконання практичних завдань з дисципліни «Основи публічного адміністрування» для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання.] / Г. Ф. Мартинюк. Рівне : НУВГП, 2023. 15 с.
16. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Законодавство України під час воєнного стану. *Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект* : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23–24 вересня 2022 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2022. С. 74–78.
17. Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Формування цифрової грамотності державних службовців. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 10 URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/631>
DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.10.7>
18. Конституція України. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
19. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. № 889-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2016, № 4, ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
20. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.